

سیر مطالعاتی آثار

استاد شهید مرتضی مطهری رحمۃ اللہ علیہ



منتکثر شهید
استاد
مرتضیٰ
مظہر

انسان و سرنوشت

مقدمہ
عظمت و انحطاط مسلمین

کتاب

□ مقدمه: جایگاه رفیع جامعه اسلامی در قرون اولیه ← ریشه انحطاط:

• ناصحیح

○ نگاه اول: قواعد فلسفه تاریخ ← دلیل ترفیع هر تمدن = دلیل تنزل آن

افکار و اعتقادات: اعتقاد به آخرت و تحقیر دنیا، شفاعت و بی‌قیدی نسبت به گناه، تقیه عامل ضعف و ترس، انتظار عامل رکود، اعتقاد به سرنوشت و قضا و قدر

اسلام — سیستم اخلاقی: زهد، قناعت، صبر، رضا، تسلیم و توکل

قوانین اجتماعی: حکومت، اقتصاد، قوانین جزایی، حقوق زن و نوع قوانین

○ نگاه دوم — مسلمین: جعل و تحریف حدیث، اختلاف شیعه و سنی، اشعریت و اعتزال، جمود و اجتهاد، فلسفه و تصوف، نقش زمامداران در انحطاط

عوامل بیگانه: فعالیت‌های تخریبی و ضداسلامی اقلیت‌ها، شعوبی‌گری در جهان اسلام، جنگ‌های صلیبی، سقوط اندلس، حمله مغول، استعمار خصوصاً در قرون اخیر

• صحیح: دوری از معارف اسلام



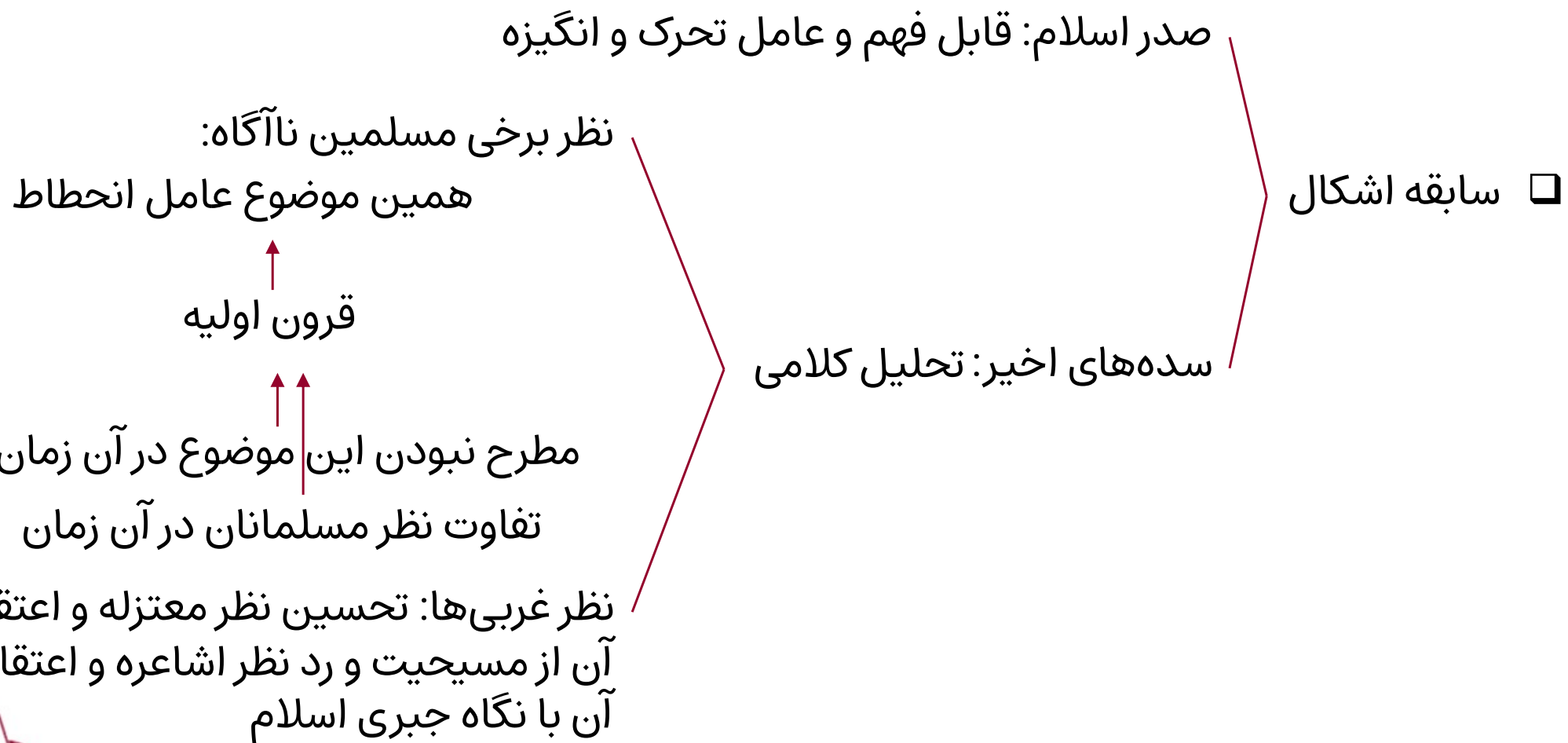
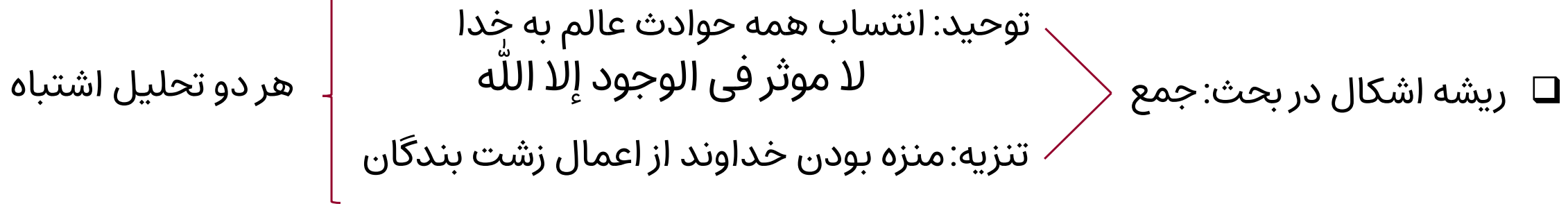
قضا و قدر

□ تعریف > قضا: حکم کردن و فیصله دادن به کاری ← مقضی به قضای الهی
قدر: اندازه و تعیین ← مقدر به تقدیر الهی

□ نوع طرح موضوع: قضا و قدر > مجبور بودن انسان در آمدن و رفتن
آزادی انسان از همه قیود
وجود حکمران مقتدر و در عین حال آزادی بشر

□ دلیل جذابیت: جمع ابعاد > متافیزیکی و فلسفی
اجتماعی



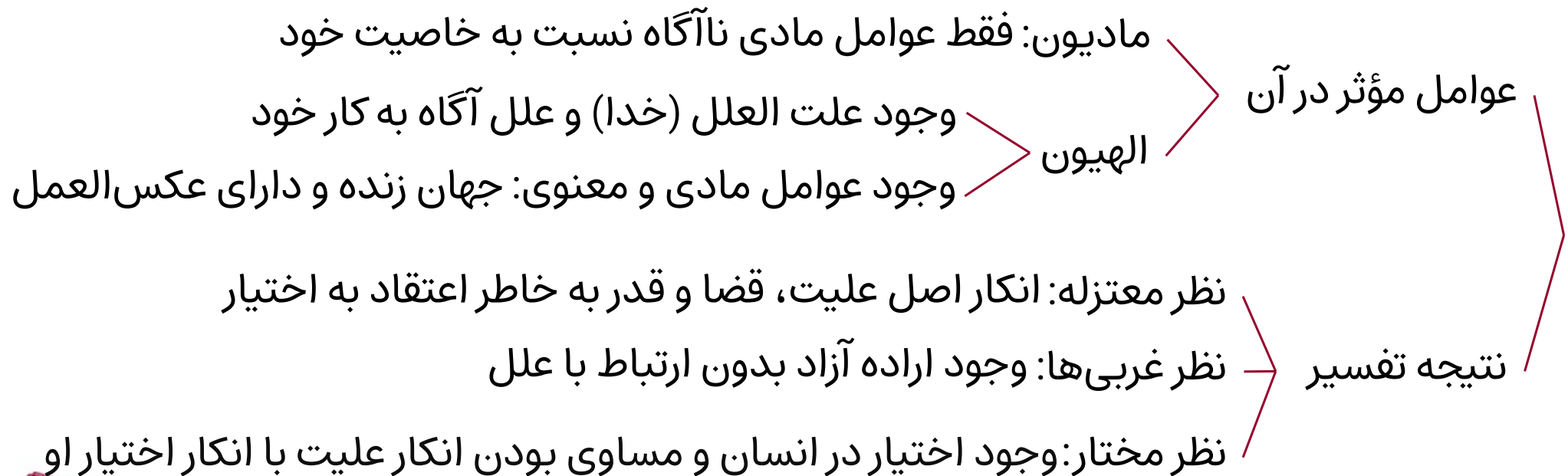


□ رابطه قضا و قدر با حوادث جهان

- بی‌ارتباط با گذشته هم در اصل وجود و هم در خصوصیات (شکل، زمان، مکان، اندازه، حد) ← نفی علیت و گزاف و اتفاقی بودن عالم

- هر حادثه‌ای دارای علت ← علت = اراده مستقیم خدا
← افعال بشر محصول اراده خدا و بشر بی‌اختیار در ارتکاب هر نوع عمل

- وجود علیت عمومی: هر معلولی دارای علت و پیوند با گذشته، حال، آینده ←



□ انواع قضا و قدر

• تعریف ناصحیح

- نظر اول > حتمی: آنچه تغییر و تبدیلیش در اختیار انسان نیست.
غیرحتمی: آنچه تغییر و تبدیلیش در اختیار انسان است.
- نظر دوم > حتمی: مقدراتی که شرطش واقع شده است.
غیرحتمی: عواملی که می‌توانسته تأثیر بگذارد ولی به وقوع نپیوسته است.
- نظر سوم > حتمی: آنچه از طرف خدا ایجاب شده که واقع شود و حتمی می‌شود.
غیرحتمی: آنچه اراده خدا به آن بی‌طرف است و اگر بی‌طرف نیست لااقل ایجابی در کار نیست.
- ↑↑ نفی قضا و قدر
↑ بی‌طرف نبودن خدا و عدم امکان ایجاب نکردن او در صورت بی‌طرف نبودن



□ انواع قضا و قدر

• تعریف صحیح

○ محتوم و غیر قابل تغییر

برای موجودات دارای یک نوع خاص وجود (مجردات)
سنت‌های الهی

ناصحیح: عاملی مستقل و بر خلاف مشیت الهی

مفهوم

صحیح: برای موجوداتی که بیش از یک نوع وجود دارند (مادیات) مثل انسان: تحت تأثیر عوامل مختلف

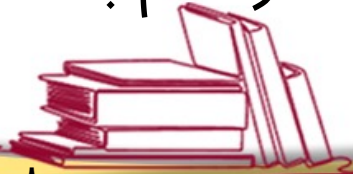
○ غیرمحتوم و قابل تغییر

خود از مظاهر قضا و قدر و قانون علیت عمومی

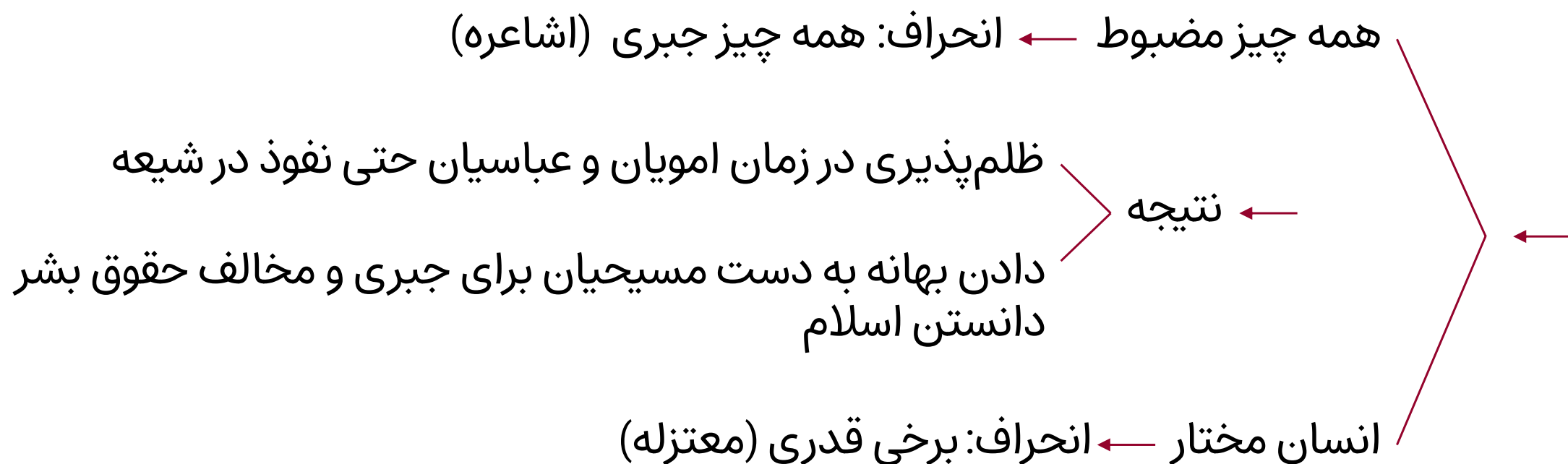
محو و اثبات در عالم بالا و ملکوت و علم الهی

ویژگی‌ها

اراده و فعل انسان سبب محو و اثبات در عالم بالا



□ نگاه قرآن کریم به قضا و قدر



□ تکمله: شبهه رابطه علم خدا (قضا و قدر) با اختیار انسان

- مقدمه
آگاهی خداوند به همه چیز
علم الهی تغییرناپذیر و تخلفناپذیر
علم الهی ایجابی و معلوم ناشی از آن، نه بالعکس

- محل نزاع: هرچه می‌شود مطابق علم خداست. ← نتیجه: مجبور بودن ما به عمل به علم خدا

↓
جبر

- پاسخ
عدم تفاوت بین شکل‌گیری علم خدا و نظام علی معلولی
علم خدا به سر زدن اثر فاعل مختار از فاعل مجبور و اثر فاعل مجبور از فاعل مختار
یکی بودن علم و معلوم

